

УДК 351:63:27

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2023.14>**М. М. Руденко**

кандидат юридичних наук, доцент

Київського університету інтелектуальної власності та права

Національного університету «Одеська юридична академія»

orcid.org/0009-0008-8983-9470

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ В СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ

В статті з'ясовано юридичну природу юридичних фактів в системі адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України. Доведено, що це життєві обставини, з якими норми адміністративного права пов'язують виникнення, зміну або припинення, практично усіх адміністративно-правових відносин у сферах діяльності МВС України. Безпосередньо юридичні факти виникають, коли поліцейські, військовослужбовці Національної гвардії України та Державної прикордонної служби, працівники служби цивільного захисту реагуючи на реальній життєвій обставині виконують свої завдання та функції, у відповідності до наданих їм законодавством повноважень. Через їх опосередкування, закріплених в нормах адміністративного права абстрактні моделі корисної для громадян України та держави поведінки трансформуються до конкретних правових наслідків для значної кількості осіб, які подають під адміністративний та правоохоронний вплив (забезпечення та захисту) МВС України. У більшості випадків адміністративно-правові відносини забезпечення організації та діяльності МВС України це вольові дії, в результаті яких здійснюється правозастосування адміністративно-сервісних та владних повноважень поліцейських, військовослужбовців та інших посадових осіб МВС України. У переважній більшості юридичні факти, які є наслідками діяльності працівників МВС України є правомірними, вони здійснюються в межах адміністративно-правових норм. Проте, у випадках скоєння юридичних проступків формальним вираженням юридичних фактів стають акти дисциплінарної та іншого виду юридичної відповідальності посадових осіб МВС України. Зроблено узагальнення, що юридичні факти в системі адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України – це службові обставини, які приводять до виникнення, зміну або припинення адміністративно-правових відносин, на основі реалізації норм адміністративного права, коли поліцейські, військовослужбовці Національної гвардії України та Державної прикордонної служби, працівники Служби цивільного захисту інші працівники МВС України виконують свої завдання та функції, у відповідності до наданих їм законодавством повноважень здійснюючи певні позитивні діяння.

Ключові слова: абстракція, військовослужбовець, поліцейський, правомірна поведінка, протиправна дія, службові обставини, цивільний захист, юридичний проступок, діяння.

Rudenko M. M. LEGAL FACTS IN THE SYSTEM OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL RELATIONS ENSURING THE ORGANIZATION AND ACTIVITIES OF THE MIA OF UKRAINE

The article clarifies the legal nature of legal facts in the system of administrative and legal relations to support the organization and activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. It has been proven that these are life circumstances with which the norms of administrative law connect the emergence, change or termination of almost all administrative and legal relations in the spheres of activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Directly legal facts arise when police officers, military personnel of the National Guard of Ukraine and the State Border Guard Service, employees of the civil protection service react to real life circumstances and perform their tasks and functions in accordance with the powers granted to them by law. Through their mediation, abstract models of behavior useful for the citizens of Ukraine and the state, enshrined in the norms of administrative law, are transformed into concrete legal consequences for a significant number of persons who come under the administrative and law enforcement influence (protection and protection) of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. In most cases, the administrative-legal relations of ensuring the organization and activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are actions of use the administrative-service and power powers of police officers, military personnel and other officials of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are enforced. In majority of legal facts, which are the consequences of the activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine employees, they are lawful, they are carried out within the limits of administrative and legal norms. However, in cases of committing legal offenses, acts of disciplinary and other types of legal responsibility of officials of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine become a formal expression of legal facts. A generalization is made that the legal facts in the system of administrative-legal relations ensuring the organization and activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are official circumstances that lead to the emergence, change or termination of administrative-legal relations, based on the implementation of the norms of administrative law, when police officers, military personnel of the National Guard of Ukraine and the State Border Service, employees of the Civil Protection Service and other employees of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine perform their tasks and functions, in accordance with the powers granted to them by law, by carrying out certain positive actions.

Key words: abstraction, Civil Protection, deed, illegal act, lawful conduct, legal offense, official circumstances, policeman, serviceman.

Актуальність дослідження. Забезпечення прав і свобод громадян, належний правопорядок в державі неможливо здійснити без справедливих та дієвих органів внутрішніх справ. В Україні це

Міністерство внутрішніх справ, яке здійснює низку найбільш важливих адміністративних та правоохоронних внутрішніх функцій держави. Його діяльність є складною та багатопланою, як за

містом та і за сутністю, як за шириною охоплення так і за якістю виконання завдань. Тим самим, науковий аналіз, узагальнення та вироблення на цих засадах практичних рекомендацій є вагомим чинником підвищення ефективності діяльності МВС України.

В теорії і практиці публічного адміністрування вагоме місце належить складному комплексному інституту «юридичним фактам». Який в умовах сьогодення переживає процес свого подальшого розвитку, в тому числі для потреб МВС України. Саме цій проблематиці і буде присвячена аналізована стаття.

Огляд останніх досліджень і публікацій. До проблеми юридичних фактів адміністративно-правових відносин щодо забезпечення організації та діяльності МВС України звертались вчені правники О. Бандурка, В. Басс, С. Берлач, О. Баклан, І. Волкова, В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Дніпров, С. Домусчі, А. Іванищук, Р. Ієрінг, В. Колпаков, Я. Кондратьєв, С. Константінов, С. Короед, М. Корнієнко, В. Курило, Д. Лазарєв, М. Мандель, Є. Мойсєєв, В. Олєфір, В. Опришко, Підберезних, Ю. Римаренко, С. Сливка, С. Стеценко, І Ткаченко, Л. Шапенко, В. Шкарупа та ін. Проте, безпосередньо суспільні відносини сфери предмету нашої роботи вони не аналізували. Їх наукові пошуки були зосереджені на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Виклад основних положень. Український тлумачний словник мови розкриває що, «факт», це дійсна, не вигадана подія, дійсне явище; те, що сталося, відбулося насправді. Приклад, випадок. Те, що є матеріалом для певних висновків і відповідає об'єктивній дійсності. Реальність, дійсність; те, що об'єктивно існує [1]. Погоджуюсь повністю і зазначеними енциклопедичними знаннями ми маємо зазначити що у цій статті здійснюється аналіз не просто факту а юридичного факту.

Юридичні факти це життєві обставини, з якими норми права пов'язують настання певних правових наслідки – виникнення, зміну або припинення правових відносин[2]. Наприклад, у 3 червня 2023 р. в м. Херсон, стався юридичний факт, поліцейські затримали колаборанта (Особа 1), який працював судовим експертом у незаконному російському окупаційному збройному формуванні. За процесуального керівництва Херсонської обласної прокуратури Особи 1 оголошено про підозру за ч. 7 ст.111-1 (Колабораційна діяльність) Кримінального кодексу України. Санкція статті передбачає покарання до 15-ти років позбавлення волі [3]. Тим самим, такі спільні дії правоохоронних органів призвели до виникнення нових несприятливих для Особи 1, але справедливих щодо Українського народу правових відносин.

Зародження юридичних фактів, а саме виокремлення підстав виникнення правовідносин відбувається в римському праві (II – III ст.). В Інституціях Гая, Юстиніана закріплювалися такі з них як контракт, делікт, квазіделікт. Пізніше ще однією підставою виникнення правовідносин визнавали односторонню угоду. Дефініції юридичного факту римські юристи не сформулювали. Виокремлення підстав виникнення правовідносин стало загальноприйнятим і було закріплено в Кодексі Наполеона (фр. Code Napol on). Дефініція юридичного факту з'являється на початку XIX ст. та вводить в науковий обіг німецьким правознавцем Ф. фон Савіні, який визначає юридичний факт як події, що викликають виникнення або завершення правовідносин. Вважають, що формулювання поняття юридичного факту зумовив розвиток майнових відносин вимагав їх детальної регламентації, тому виникла потреба в поняттєвому апараті, в тому числі й визначення загального поняття юридичного факту [4].

На думку, Л. Шапенко, визначаючи поняття юридичного факту, потрібно відштовхуватися від розуміння його як реальної життєвої обставини, з якою пов'язане виникнення правових наслідків для учасників правовідносин. Враховуючи матеріально-ідеальну природу юридичних фактів, до основних їхніх ознак слід віднести: по-перше, закріплення в нормі права абстрактної моделі тієї обставини, з настанням якої пов'язані конкретні правові наслідки; по-друге, фактичне (реальне) настання цієї життєвої обставини; по-третє, можливість породжувати правові наслідки. А отже, юридичні факти – це конкретні життєві обставини, які в силу норм права слугують підставою появи та функціонування правовідносин, а також конкретизації суб'єктивних прав і обов'язків учасників цих відносин. Роль юридичних фактів полягає в тому, що за їх допомогою забезпечується дія механізму правового регулювання. Юридичні факти у всіх випадках є умовами здійснення норм права, адже норма права становить основу правового регулювання, а юридичний факт, в свою чергу, є чинником правового впливу, здатний забезпечити рух правової норми [5].

В теорії адміністративного права доводиться, що юридичні факти в кількісному та якісному розумінні становлять собою складне явище, тому їх класифікація має не лише теоретичне і практичне значення. За визначеними критеріями вони можуть бути відповідною мірою класифіковані.

По-перше, це: 1) події, настання яких як юридичних фактів незалежні від волі суб'єктів адміністративного права, наприклад, прихід в Україну коронавірусу COVID-19, що змусило державну владу України, в тому числі через МВС України здійснювати систему попереджувальних, профілактичних та адміністративно примусових заходів

з метою зменшення швидкості розповсюдження пандемії, як результат зменшення кількості втрачених життів та здоров'я громадян [6]; 2) діяння, що поділяються на: а) дії, як вольові акти поведінки людей які мають свідомий характер; б) бездіяльність як пасивно поведінку суб'єктів права [7].

Дії поділяються на правомірні, що здійснюються в межах адміністративно-правових норм і протиправні що здійснюються з порушенням адміністративно правових норм. Правомірні дії поділяються на юридичні акти та юридичні вчинки. Юридичні вчинки мають індивідуальний характер що порушують конкретні адміністративно-правові відносини. Наприклад, 7 лютого 2023 р. Постановою Верховної Ради України І. Кліменко, був призначений на посаду Міністра внутрішніх справ України[8]. Юридичні вчинки ці дії що безпосередньо не переслідують юридичної мети, але все рівно породжують адміністративно-правові наслідки, наприклад, закінчення розмінування територій і об'єктів від вибухонебезпечних предметів породжує адміністративно-правові відносини щодо безпечного допуску на ці території та об'єкти працівників МВС України, для здійснення своїх повноважень, а у послідуєчому і цивільних осіб [9]. Неправомірні дії це правопорушення, проступки що тягне за собою застосування заходів примусового впливу. До неправомірних дій належить правопорушення, зокрема адміністративні та дисциплінарні проступки. Наприклад, за зверненням Уповноваженого із захисту державної мови, було притягнуто до дисциплінарної відповідальності шістьох працівників Головного Управління Національної поліції в Донецькій обл., які у службовій діяльності не дотримувались положень Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”[10]. Крім того, за носієм (суб'єктом) слід розрізняти такі юридичні факти стани: юридичні факти-стани держави; юридичні факти-стани суспільства; юридичні факти-стани юридичних осіб; юридичні факти-стани фізичних осіб [11].

Висновки. Отже, юридичним фактам в системі адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України притаманні наступні особливості:

– юридичні факти це життєві обставини, з якими норми адміністративного права пов'язують виникнення, зміну або припинення, практично усіх адміністративно-правових відносин у сферах діяльності МВС України;

– безпосередньо юридичні факти виникають, коли поліцейські, військовослужбовці Національної гвардії України та Державної прикордонної служби, працівники служби цивільного захисту реагуючи на реальної життєві обставини виконують свої завдання та функції, у відповідності до наданих їм законодавством повноважень;

– через їх опосередкування, закріплені в нормах адміністративного права абстрактні моделі корисної для громадян України та держави поведінки трансформуються до конкретних правових наслідків для значної кількості осіб, які подають під адміністративний та правоохоронний вплив (забезпечення та захист) МВС України;

– у більшості випадків адміністративно-правові відносини забезпечення організації та діяльності МВС України це вольові дії, в результаті яких здійснюється правозастосування адміністративно-сервісних та владних повноважень поліцейських, військовослужбовців та інших посадових осіб МВС України;

– у переважній більшості юридичні факти, які є наслідками діяльності працівників МВС України є правомірними, вони здійснюються в межах адміністративно-правових норм. Проте, у випадкам скоєння юридичних проступків формальним вираженням юридичних фактів стають акти дисциплінарної та іншого виду юридичної відповідальності посадових осіб МВС України.

Отже, юридичні факти в системі адміністративно-правових відносин забезпечення організації та діяльності МВС України – це службові обставини, які приводять до виникнення, зміну або припинення адміністративно-правових відносин, на основі реалізації норм адміністративного права, коли поліцейські, військовослужбовці Національної гвардії України та Державної прикордонної служби, працівники Служби цивільного захисту інші працівники МВС України виконують свої завдання та функції, у відповідності до наданих їм законодавством повноважень здійснюють певні позитивні діяння.

Література

1. Факт. Словник української мови: в 11 томах. Том 10. 1979. С. 552. <http://sum.in.ua/s/fakt>
2. Теорії держави і права: підручник / за ред. О. Петришина. Харків: Право, 2015 368 с.
3. Поліцейські затримали колаборанта, який працював судекспертом у Херсоні та стажувався у Москві. МВС України. 2023. <https://mvs.gov.ua/news/policeiski-zatrimali-kolaboranta-iakii-praciuvav-sudekspertom-u-xersoni-ta-stazuvavsia-u-moskvi>
4. Правові відносини. Національна академія внутрішніх справ. 2022. https://arm.naiu.kiev.ua/books/tdp-new/info/lection/lec9/tema9_11.html
5. Шапенко Л. Юридичні факти в механізмі правового регулювання страхових відносин. *Evropsk Politick a Pr vn Diskurz*. 2017. <https://epd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-2/37.pdf>
6. Коротко про нове довікола COVID-19 у світі. Радіо Свобода. 2023. <https://www.radiosvoboda.org/a/30466101/lbl0lbi207054.html>
7. Галунько В., Курило В., Короед С. та ін. Адміністративне право України. Т1. Загальний адміністративне право: навчальний посібник за ред. В. Галунька. Херсон: Грін Д.С., 2015. 272 с.
8. Призначити Кліменка Ігоря Володимировича на посаду Міністра внутрішніх справ України. Постанова

Верховної Ради України від 7 лютого 2023 р. № 2914-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2914-20#Text>

9. Посилення процесу розмінування «забруднених» територій України. 2023. <https://www.ukrinform.ua/rubric-preshhall/3464679-posilenna-procesu-rozminuvanna-zabrudnenih-teritorij-ukraini.html>

10. Притягнуто до дисциплінарної відповідальності поліцейських, які не дотримувались Закону «Про державну мову». Уповноважений із захист дер-

жавної мови. 2023. <https://mova-ombudsman.gov.ua/news/prytiahnuto-do-dystsyplinarnoi-vidpovidalnosti-politseyskykh-i-aki-ne-dotrymuvalys-zakonu-pro-derzhavnu-movu>

11. Волкова І. Класифікація юридичних фактів-станів. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми. Харків, 2017. https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_10_2017/pdf/10.pdf